

Damian Szacawa

Szwecja: równouprawnienie płci i feministyczna polityka zagraniczna

W Szwecji polityka równouprawnienia płci była kształtowana przez wiele lat, a obecnie jest jednym z fundamentów działań tego państwa na arenie międzynarodowej. Widoczna jest zwłaszcza w trakcie prac Szwecji na forum organizacji międzynarodowych: Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Stanowi również podstawę feministycznej polityki zagranicznej (FPZ), prowadzonej oficjalnie przez Szwecję od 2014 r.

Geneza: od prawa wyborczego do polityki równouprawnienia. W 1919 r. parlament Szwecji (Riksdag) uchwalił powszechne i równe prawo wyborcze dla kobiet i mężczyzn. W oparciu o nie w 1921 r. odbyły się wybory do parlamentu, w których swój głos mogły oddać kobiety. Po stu latach Szwecja jest regularnie wymieniana w czołówce państw pod względem równouprawnienia płci. Wskaźnik równouprawnienia płci w 2020 r. (Gender Equality Index), opracowany przez Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn, wyniósł 83,8 i był najwyższy w Unii Europejskiej (średnia – 67,9)¹. Z kolei opublikowany przez Forum Ekonomiczne raport na temat równości płci (Global Gender Gap Report 2020) plasuje Szwecję na czwartej pozycji (na 153 państwa). Ten syntetyczny wskaźnik równości płci, obrazujący różnice w tej dziedzinie, wyniósł 82% (średnia dla świata to 68,6%)². Szwecja charakteryzuje się także bardzo niskim wskaźnikiem nierówności płci (Gender Inequality Index), co pozwoliło jej na zajęcie trzeciego miejsca w tym rankingu (w 2019 r. wskaźnik wyniósł 0,039 pkt)³. Indeks ten, prowadzony przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, służy zilustrowaniu utraty osiągnięć w państwie z powodu nierówności płci.

Te wysokie miejsca są pochodną długoletniej, progresywnej polityki równości płci, zapoczątkowanej jeszcze w latach 70. XX w. pakietem reform podatkowych (zniesiono wspólne opodatkowanie małżonków) i społecznych (urlop rodzicielski zastąpił dotychczasowy urlop macierzyński). Ich zwieńczeniem była ustawa o równości płci, która weszła w życie w 1979 r. i przyczyniła się do utworzenia niedyskryminacyjnego (bez względu na płeć) i równego rynku pracy. Decyzjom politycznym towarzyszył silny ruch społeczny, a gender mainstreaming⁴ stał się powszechną strategią polityczną i podstawową metodą pracy.

Po wyborach parlamentarnych w 2014 r., w wyniku których kobiety objęły 164 mandaty w 349-osobowym Riksdagu, równouprawnienie płci stało się podstawą nie tylko polityki krajowej, ale i międzynarodowej. Wprawdzie premierem jest Stefan Löfven (Szwedzka Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza – SAP), jednak to kobiety stoją na czele 12 ministerstw w jego 23-osobowym mniejszościowym socjaldemokratyczno-zielonym rządzie. Nie jest to nowość – jeszcze w trakcie kampanii przed wyborami parlamentarnymi w 1994 r. ówczesny lider SAP, Ingvar Carlsson, zapowiedział, że po wygranej socjaldemokratów połowę rządu będą stanowiły kobiety (i słowa dotrzymał). Także w trakcie kolejnych rządów Fredrika Reinfeldta (Umiarkowana Partia Koalicyjna, tzw. Moderaci) kobiety stanowiły niemal 50% składu gabinetu. Obecnie kobiety są liderkami 5 partii w Riksdagu:

¹ European Institute for Gender Equality, *Gender Equality Index 2020*, <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020> [data dostępu: 21.03.2021].

² World Economic Forum, *Global Gender Gap Report 2020*, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf [data dostępu: 21.03.2021].

³ United Nations Development Programme, *Gender Inequality Index 2020*, <http://hdr.undp.org/en/composite/GII> [data dostępu: 21.03.2021].

⁴ Według Rady Europy *gender mainstreaming* jest traktowany jako „(re)organizacja, ulepszanie, rozwój i ewaluacja procesów politycznych polegające na włączaniu perspektywy równości płci do wszystkich polityk na wszystkich poziomach i etapach przez uczestników życia politycznego zaangażowanych w kształtowanie polityki”, Rada Europy, *What is gender mainstreaming?*, <https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming> [data dostępu: 21.03.2021].

Partii Zielonych (Märta Stenevi jest współprzewodniczącą), Partii Centrum (Annie Lööf), Partii Lewicy (Nooshi Dadgostar), Chrześcijańskiej Demokracji (Ebba Busch) i Liberalów (Nyamko Sabuni).

Równouprawnienie płci kluczowe w wymiarze globalnym... W 2014 r. Margot Wallström, ówczesna minister spraw zagranicznych Szwecji, ogłosiła, że Szwecja jako pierwsze państwo świata będzie realizować feministyczną politykę zagraniczną. Ma ona charakter całościowy i obejmuje wszystkie obszary, tj. politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, międzynarodową współpracę na rzecz rozwoju oraz politykę handlową. Feminizm w polityce zagranicznej Szwecji jest częścią szerszej wizji, wynikającej z prowadzonej polityki równości. Podobnie jak i w pozostałych państwach nordyckich, polityka równouprawnienia płci w Szwecji jest mocno zakorzeniona w prawach człowieka. Jest ona jedną z ważniejszych cech nordyckiego modelu państwa opiekuńczego, opartego na znaczącej roli państwa jako pracodawcy i dostawcy usług publicznych, gwarantującego ich powszechny dostęp dla społeczeństwa obywatelskiego.

FPZ Szwecji oparta jest na założeniu, że pokój, bezpieczeństwo i rozwój nigdy nie zostaną osiągnięte, jeśli kobiety, stanowiące połowę populacji świata, będą wykluczone. Wskazuje na to wiele badań, raportów i porozumień międzynarodowych. W deklaracji i planie działania, które zostały przyjęte po Konferencji ONZ w sprawie Kobiet w Pekinie w 1995 r., przedstawiciele 189 państw stwierdzili, że perspektywa płci społeczno-kulturowej musi zostać włączona do polityk i programów międzynarodowych, krajowych i regionalnych. Natomiast w Agendzie ONZ 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju z 2015 r. równość płci jest zarówno celem, jak i środkiem budowy zrównoważonych społeczeństw w odniesieniu m.in. do eliminacji ubóstwa, zapewnienia wysokiej jakości edukacji czy też promocji stabilnego, trwałego i inkluzywnego wzrostu gospodarczego.

Z tych względów działania na rzecz wzmocnienia praw i reprezentacji kobiet oraz dostępnych dla nich zasobów od wielu lat są jednym z priorytetów w polityce zagranicznej Szwecji. Jej działania, jako niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ w latach 2017-2018, wynikały z poszanowania prawa międzynarodowego, praw człowieka oraz przekonania o znaczeniu kwestii równouprawnienia. Feministyczna polityka zagraniczna znalazła odzwierciedlenie w stałych staraniach Szwecji na rzecz włączenia zagadnień równouprawnienia płci do działań Rady. Głównie dotyczyły one wzmocnienia wpływu kobiet na kwestie pokoju i bezpieczeństwa poprzez zwiększenie ich udziału na szczeblach decyzyjnych w rozwiązywaniu konfliktów. Szwecja zwracała ponadto uwagę na ochronę kobiet żyjących na terenach objętych konfliktami zbrojnymi lub znajdujących się pod okupacją, a także podnosiła w trakcie prac Rady temat zagrożeń dla kobiet i dziewcząt wynikających z przemocy na tle seksualnym oraz wyzwani związanych z nadużyciami seksualnymi personelu uczestniczącego w misjach Narodów Zjednoczonych.

...a ponadto uzupełnia „tradycyjne” interesy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. 24 lutego 2021 r. w Riksdagu odbyła się doroczna debata na temat polityki zagranicznej Szwecji, podczas której minister spraw zagranicznych Ann Linde przedstawiła główne zadania i wyzwania stojące przed Szwecją. Obok potwierdzenia dotychczasowych kierunków polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Szwecji A. Linde relatywnie dużo miejsca poświęciła FPZ. Uzupełnia ona współpracę na płaszczyźnie polityki bezpieczeństwa z państwami nordyckimi, bałtyckimi, USA i Wielką Brytanią oraz jest stałym elementem aktywności Szwecji na forum UE i ONZ. Warto przy tym podkreślić, że minister częściej odnosiła się do kwestii równości płci, niż do współpracy z NATO – tzw. „opcja NATO”, która została przegłosowana w grudniu 2020 r. ([„Komentarze IES”, nr 300](#)), nie została nawet wspomniana.

Przedstawiając przewodnictwo Szwecji w OBWE, A. Linde podkreśliła powiązanie poszanowania dla demokracji, praw człowieka i zasady państwa prawa ze stanem bezpieczeństwa pomiędzy państwami ([„Komentarze IES”, nr 252](#)). Zauważyła również, że osiągnięcie bezpieczeństwa w regionie wymaga znacznego wzmocnienia pozycji kobiet, a agenda dotycząca kobiet, pokoju i bezpieczeństwa jest jednym z priorytetów działań Szwecji. To z jej inicjatywy 26 lutego utworzono w OBWE grupę ekspertów wspierających działania organizacji w tym zakresie.

Mówiąc o feministycznej polityce zagranicznej, minister A. Linde podkreśliła, że obecnie promocja praw kobiet i dziewcząt jest szczególnie ważna ze względu na pojawienie się przeciwstawnych i niepokojących trendów w niektórych państwach. Ponadto pandemia znacząco wpłynęła na życie kobiet – jak ukazuje raport Komisji

Europejskiej z 5 marca 2021 r.⁵, dużo bardziej odczuły one skutki kryzysu niż mężczyźni. Dlatego rząd Szwecji podjął decyzję o przekazaniu dodatkowych 260 mln SEK (nieco ponad 25,5 mln euro) na globalne działania związane ze zdrowiem seksualnym i reprodukcyjnym oraz prawami kobiet w tym zakresie.

Szwecja jest jednym z liderów w globalnej koalicji działania na rzecz sprawiedliwości gospodarczej i praw kobiet. Równouprawnienie płci jest jednym z ważniejszych obszarów tematycznych Szwedzkiej Agencji Międzynarodowej Współpracy na rzecz Rozwoju (SIDA), a poszczególne strategie zakładają osiągnięcie rezultatów związanych z płcią społeczno-kulturową. Co więcej, w świetle ostatnich danych Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) Szwecja znajduje się w czołówce państw przekazujących pomoc rozwojową na rzecz zwiększenia równouprawnienia płci i wzmocnienia pozycji kobiet w państwach najsłabiej rozwiniętych.

Wnioski. Konsekwentnie realizowana w Szwecji polityka równouprawnienia płci przyniosła widoczne rezultaty na poziomie krajowym. Obejmują one m.in. widoczne ograniczenie dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz zapewnienie równych szans zatrudnienia na stanowiskach decyzyjnych w sektorze gospodarki i w polityce.

Szwecja konsekwentnie lokuje się w grupie państw realizujących działania na rzecz równouprawnienia płci i zwiększenia reprezentacji kobiet i dziewcząt oraz włączenia agendy na rzecz kobiet, pokoju i bezpieczeństwa do działań organizacji międzynarodowych, zarówno globalnych (ONZ), jak i regionalnych (UE i OBWE). W swoich działaniach na rzecz wzmocnienia pozycji kobiet Szwecja tradycyjnie jest wspierana przez państwa nordyckie, a coraz mocniej dołączają także państwa z Europy Środkowej, np. Słowacja („Komentarze IEŚ”, nr 327). Ponadto w ostatnich latach kolejne państwa wdrożyły FPZ (lub ogłosiły taki zamiar): Kanada (2017), Francja i Luksemburg (2019) oraz Meksyk (2020).

⁵ Komisja Europejska, *2021 Report on Gender Equality in the EU*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/annual_report_ge_2021_en.pdf [data dostępu: 22.03.2021].